

Gazsó L. Ferenc búcsúztatója Zelei Miklós hamvai felett

(Elhangzott 2021. november 26-án a Fiumei úti sírkert ravatalozójában)

Miklós

„Fusson a hír, mint a kunsági homok, Kiskunmajsa japán napokra készül.”

Az első közösen leírt mondatunk. Emlékszel? Hogyne emlékeznél, hisz Te mindenre emlékszel, ahogy mondani szoktam, a memóriám vagy. Elhagyott a memóriám, Miklós.

A jó ég tudja, hogy alakult ez így, hogy egyszer csak hangosan kezdtünk együtt újságot írni, s azután könyveket. Szólicit, szómágia, égi ajándék. Papírra vetve aztán összesimult, eggyé vált a szöveg, a stílus.

Bejártuk a Kárpát-medence magyar világát. Hivatalosan csak sofőrös Volgával mehettünk, ez lett a mi fekete Malibunk. Mindig időre érkezett Zoli, a rólunk jelentő gépkocsivezető. Úri kiszállás, szoros megfigyelés mellett. Nem szegte kedvünk, és el se tudott választani a mieinktől, akikről a történetek szóltak. Tényfeltáró riport. Ez a műfaj megnevezése, sosem hittük volna a rendszerváltozás lázas éveiben, hogy sokáig az utolsó mohikánjai leszünk. A tényfeltárás a globálvilágban bizonytalan ideig szünetel. Blamágó. A Te szavad volt, vagy az enyém? Mindegy is.

A Szépséghibákat, az első népi demokratikus szépségkirálynő tragédiájáról Pilismaróton írtuk, a kis házban. Jöttek a helybeliek, támasztották a kerítést, nekik ez volt a stand up comedy akkoriban.

Aztán rátaláltunk a túlfeszített igazságkeresőkre, a szocialista polipszichi kezeltjeire. Ha öt-hat évvel korábban fedezzük fel őket, a szobatársaik lettünk volna, s nem az Örjítő mandragóra írópárosa.

Kilencvenben, az első szabad választáson győztek a mieink, és Te hanyatt-homlok futottál vissza az irodalomba. Igazad volt. Hogy mennyire, azt a propagandába fulladt újságírás világállapota mutatja. Szó sincs róla, hogy bezárkóztál volna. Összeszedted a fiatalokat, és megcsináltatok a fillérekből működő folyóiratot, méghozzá zeleis címmel: Az irodalom visszavág. Szerettük, írtuk ingyen is, kézről kézre járt. Az IV estekre tódultak az egyetemisták, mígnem elmaradt a

sovány nyomdai támogatás is, mert az IV nem hajlott semmiféle szélnek. Jönnek majd, akik fölfedezik, leporolják és a nyomába szegődnek.

Egy tikkasztó nyári napon, miközben sebesen folydogált a nemzeti vagyon kifelé a hazából, Te rátaláltál arra a magyar falura, ahol két időzóna működik. Nagyszelmenc Európai Unió, Szlovákia része. Kisszelmenc ellenben Ukrajna, ahol kijevi az időszámítás. A kerítéssel kettézárt falu, ahol felmutattad, hogy a nagy eszmék mennyit érnek földközben. Szenvedélyes visszajáró lettél, már-már tiszteletbeli szelmenci. Megszületett a dokumentum regény, hogy elmondja, a határ hogyan választott el gyerekeket a szüleiktől, menyasszonyt a vőlegényétől, hívót a templomától, temetőt a holtaktól. Színpadra írtad a Zoltán újratemetve szelmenci tablóját, amit Vidnyánszky Attila a beregszásziakkal vitt színre a Nemzeti Színházban, márpedig a beregszásziak – ahogyan Attila is – pontosan tudják a szavak helyi értékét, mikor Téged közvetítenek.

De kalandra fel! Irány Washington, a kongresszusi meghallgatás Szelmenc dolgában. Ahogy kissé izgatottan készülődünk a Capitolumba, feltűnik, hogy egy éktelen nyakkendővel kínlódsz a tükör előtt. Bordó alapon kis zöld majmok szaladgálnak a nyaktekerészeti textilen fel, s alá. Mondom, Miki, ebben nem állhatsz a nemzetközi vizsgáló bizottság elé. Már hogyne állnék Gázsókám! – feleled hetykén, mintha én lennék életed pukkasztani való nyárspolgára. Mondom, mindenki a nyakkendődöt bámulja majd, helyett, hogy a szavaidra figyelne. Márpedig azért jöttél, hogy világhatalmi támogatást szerezzél a szelmenci határnyitáshoz. Vonakodva bár, de elfogadtad, hogy az én nyakkendőmben jelenj meg a tárgyaláson.

A határt - mikor máskor? - karácsonykor nyitották meg, 2005-ben. Mégis, sokan ott voltunk. Történelmi érdemed elvitathatatlan.

Hallom a dörmögésedet: mi van Veled? Pátoszport írt fel a természetgyógyász? Szerényebben, maradj a tényeknél, az jobban áll Neked, s Nekem is. S még odaszűrsz a fogad között egy káromkodást, amit alighanem csak ketten értünk: jeck de layer.

A thaiföldi őserdőből hoztad magaddal, ahová úgynevezett study tour keretében jutottunk el. Még Chiang Mai-ban vettél egy kisméretű szobrot az utcai fafaragótól, mely – hogy is mondjam kulturáltan – az elefántok üzekedését ábrázolja. Magad részéről úgy gondoltad, hogy hazatérve, a kínzásokból kimentett, sérült elefántok szabad világát az Élet és Irodalomban mutatod be. A fafaragó vigyorogva mondta művére mutogatva, hogy jeck de layer. Egy hollandus voluntőr megerősítette számodra a feladat teljesítéséhez mulhatatlan információt: igen, jól értetted, pontosan azt jelenti. Büszkén közölted velünk: jeck de layer. Meglátjátok, beleírom a cikkembe. Á, nem mered úgyse – provokált az

egyik útitársunk, még fogadtatok is. Itthon aztán megjelent a kolumnás írás az ÉS hasábjain, a határtalan kegyetlenség allegóriája, tetején öles betűkkel a büszke cím: Jeck de layer.

Most már rendben vagyunk, Miklós? Látod, nevetve könnyeznek. Ezt akartad? Nézd, aki csak tudott, mind eljött ebben a járványtól terhes, maszk mögé bújtatott időben. Itt van Veled, s aki nem, mint atyai jóbarátod, Ilia tanár úr, otthonról gondol Rád, a gyertya, a fényed mellett. Miklós, annyi szeretet gyűjtöttél egybe, hogy ha kimegyünk innen, fölmelegítjük vele a novembert.

Szelmencen október 28-án, mikor megtudták, hogy véget ért a földi életed, zúgtak a harangok. Nagyszelmencen éppúgy, mint Kisszelmencen. Hallom, hogy ebben az órában, mikor a lelkedért imádkozunk, Szelmenc mindkét oldalán újra harangoznak. Percre pontosan egyszerre, érted szólnak a harangok. Magyar idő szerint. Ha csak erre a tíz percre, de a lelkekben lebontottad a határokat. A kettézárt falu magyarjai együtt őrzik az emlékedet.

Tudod, hisz majd mindennap beszélgetünk – végtelenített monológ -, hogy nem megy nekem a múlt idő. Ezért vettem le a könyveidet a polcra. Mert a könyv, ha kinyitják, jelen időbe kerül. Beleolvasok, és itt vagy. Ahogyan írod az Itt állunk egy szál megmaradásban, Bajor Andor tiszteletére:

„Mi, magyarok tudjuk a legjobban, hazudnak a magyarok, amikor azt állítják, hogy ők magyarok, másképp miért kaparna minden magyar magyart, tót, román, zsidót, svábot minden magyar bőre alatt. Jobb is távol tartani a magyaroktól a magyarokat, amíg beismerik, hogy nem magyarok, és akkor lesznek majd magyarok a magyarok.

Hordó államocskákon feszül a határ, magyarok és nem magyarok közt megfojt a sintér levegő.”

Szóval, csemegézek. Böven van miből: regények, novellák, versek, drámák, esszék, riportok. Próbálom megragadni „egy képben csak talán, s csupán a lényeg”. Egyelőre nekem nem megy, de azt hiszem, hogy Janoxnak sikerült. Azt írja Rólad a Situs inversus; Az Isten balján előszavában (Katkó Feri mekkorát játszott benne!): „egy érzékeny, önfeladásra és megalkuvásra képtelen, a kis- és középszerűség csapdáit kerülgető, belső hangjaival vívódó ember kételyekkel teli útkeresése.”

Egy taoista mondás szerint az út a cél. Ezen az úton a kincseidet hagytad útjelzőnek, hogy a kereszteződéseknel el ne tévedjünk. Hol A halasi normát, hol a Gyilkos időket.

Minden alkotó kívánsága, hogy közlési vágyának termése eljusson az emberekhez. Nem mindig kapunk elegendő visszajelzést erről. Kató a hivatalos papírokért jelentkezett a kórház proszektúráján. A kórboncnok ránéz, s azt mondja: Zelei Miklós, az kérem egy igaz magyar ember volt. Kérdezi Kató: ismerte talán? Mire a szakorvos, kissé sértődötten: Sosem találkoztunk, de már hogyan ismertem volna!

Miklós, azt hiszem, ez fölér egy József Attila díjjal.

Ne aggódj, már ha egyáltalán van aggódás odaát, a lelkek birodalmában. Zelei Bori regénye köszön ránk az Írók boltja kirakatából. Gázsó Dani a szelmenci történetet kultúrantropológusként úgyse hagyja a krónika folytatása nélkül. És jönnek az újak, a friss szemű tehetségek, Mező Gábor tényfeltáró munkái oázisok a sivatagban.

Alakulóban van az összeesküvés. Léner András színpadra készül a Karkithemiával, ami szerint is csúcs a mai monodramák között. A Vendégség is színpadra kívánczik, hisz a besúgók lelki világáról Páskándi Gézán és Gion Nándoron kívül alighanem senki sem írt olyan hitelesen, mint Te. És akkor még ki tudja, hogy szellemi otthonaid, a Forrás, a Kortárs, Füzi Laci, Horváth Bence mire készülnek? Szóval, az újra fölfedezéseddel nem várunk a hálás utókorra, itt van a kertek alatt.

A meglepetésről magad gondoskodtál, mikor két héttel a távozásod előtt kiraktad a pontot új regényed, a Kárhozati útmutató végére. Tavasszal megjelenik, akkor köréd gyűlünk ismét.

Mielőtt kórházba kerültél, újságoltam Neked, hogy kijön a könyvem jövőre. Felélénkültél, pedig már a beszéd is nehezedre esett. Azt mondtad, ebben a mostani zajban keressek egy jóféle, minőségi celebet, szóval híres embert, vele írassak előszót, s meglátom, megdobja majd az eladást. Másnap hívtalak, hogy megvan a celeb. Neked kell az előszót megírni. Nem telt bele két nap, megjött a szöveg. A záró sorait idézem:

„Aktivizálni öngyógyító képességeinket.

Kigyógyulni a múltból.

Kibeszélni a rossz emlékeket.

Elmondani a jókat.

Ez a legfontosabb.

A jó.”

Akkor még egyikünk se tudta, hogy ez az utolsó írásod. Utolsó írásba adott mondatod: „A jó.” Törekvésed és üzeneted, a jót szolgálni, a jót felmutatni, akár az emlékezetünket, a lelkiismeretünket felébresztő borzalmak ábrázolásával is.

Hatvanadik születésnapodra magadat és néhányunkat egy imával ajándékoztál meg. Így szól:

„Istenem, felajánlottam az életemet a hazámért, a magyar népért. Látom, nem a halálot fogadod el, hanem az életem kell, hogy elmondjam, amit rám bízta, és ezzel segítsen hozzá a magyar népet ebben a rendkívül nehéz, ellentmondásos és átláthatatlanul veszélyes helyzetben, hogy tisztán lásson, megtalálja önmagát és élni akarjon önmaga és a világ javára, a Te javadra és a Te szándékaid szerint.

Istenem, segíts, hogy béke legyen a Kárpát-medencében és az egész világon. Fogadd el, Istenem, az életemet. Segíts, hogy elég lelki erőm legyen ahhoz, hogy megőrizsem testi egészségemet, szellemi és lelki épségemet, tisztánlátásomat, testi, szellemi és lelki munkabírássomat, és megtehessem, amit vársz tőlem, amit várok magamtól.

Istenem, adj erőt, hogy nemet mondjak a kísértésre és a csábításra. Legyen erőm testileg is olyan állapotban megtartani magam, hogy véghez vihessem, amit elébem tűztél. Végig mondhassam a Történetet, hogy miképpen éltünk és miképpen élünk itt, hogy meggyónhassam azokat az időket, amelyeket lélek nélkül éltem, hogy megtalálhassam az okokat, miért úgy történt – és mindebből az egész közösség tanulhasson.

Istenem, add, hogy lelki békéhez és élni akaráshoz segítsen a magyar népet, hogy békességben éljen a többi néppel és hitükkel, és mindenkinek javára válják, amit hozzáadunk a világhoz.

Istenem, segíts, hogy így legyen.

Istenem, segíts, hogy megvalósítsam célodat.

Istenem, adj erőt, hogy szelíden fogadjam Lángodat, amint belém kap és elemészt.

Ámen.”

Miklós!

Isten – Veled!